

Reflexioner och synpunkter på förslaget till regional kulturplan

från Nisserska Teatern – Falu teateramatörer genom Sven Lagerström

En regional kulturplan – hmm...

Även om det tidigare funnits styrdokument för landstingets kulturförvaltning, så är det nu första gången man samlar sig till en kulturplan. Den första i sitt slag lätt blir styrande för hur efterföljarna utformas; därför är det angeläget att den inte blir för snäv, så att viktiga aspekter faller utanför. Ta ett steg bakåt och överblicka området – i den bästa av världar, hur skulle en regional kulturplan se ut? (Ok, i den bästa av världar kanske det inte ens behövs en regional kulturplan, men i den näst bästa då!)

Vi tycker att det nuvarande förslaget är bra på många sätt – kanske över förväntan – men också att det missar några viktiga aspekter. Vi skulle önska en betydligt fylligare diskussion av bl.a. kulturbegreppet och vad man bestämt sig för att räkna in i det här sammanhanget. Är det i första hand den kultur som nyproduceras, eller den som redan finns här? Hur värderar man dem mot varandra? Hur förhåller sig kulturplanen till det fysiska och det immateriella kulturarvet? Hur ser man på alla nytillkomna kulturarv från andra länder? Vilka kulturyttringar ska ha rätt till samhällets stöd (kriminella nätverk eller politiskt subversiva organisationer kan ju också syssla med kultur)? Till en del finns det lagstiftning, särskilda anslag och offentliga organ som sysslar med detta, till en del kanske man vill räkna bort somligt på förhand, men det vore bra att rita upp hela kartan och sedan explicit förklara vilka delar som lämnas åt sidan och varför.

En sådan karta skulle också ge en mycket fylligare bild av det regionala kulturlivet. Musik i Dalarna är ju så mycket mer än "Musik i Dalarna", folkmusiken är så mycket mer än Folkmusikens Hus. Här spelas och sjungs på massor av sätt – orkesterföreningar, dansband, spelmanslag, rockband, rockabilly, bluegrass, jazz, irländska band, balalajka-orkester, singer/songwriters, massor av olika sorts körer¹... Hur ser man på det i en kulturplan? Vad ska t.ex. de regionala musikinstitutionerna spela för roll för att underlätta och stödja allt detta? Finns det andra åtgärder värda att diskutera, t.ex. fler läns-konsulenter?

På samma sätt är ju teater i Dalarna mycket mer än Dalateatern: här finns amatörteater, fria teatergrupper, lokala teaterföreningar (dvs. arrangörsföreningar), sommarspel, lokalrevyer, barnteaterfestivalen i Hedemora, teater med funktionshindrade, barn-teatergrupper, lajvare, ståuppare, gatuartister, teatersport, flash mob, poetry slam, dramatiserade stadsvandringar, medeltidsveckor... Är det viktiga delar i ett dynamiskt regionalt kulturliv? I så fall bör det väl synas på något sätt i en regional kulturplan?

Nu saknas t.ex. de kyrkliga samfunden helt, trots att många av dem hör till de viktigaste kulturarrangörerna och dessutom har hand om fantastiska lokaler som är en stor tillgång för i varje fall musiklivet (förutom att de är en viktig del av kulturarvet).

¹ Det finns ett tiotal nationella körförbund i Sverige. Enligt en inventering i Göteborgs och Bohus län på 1980-talet organiserade de tio tillsammans bara ungefär hälften av alla körer som faktiskt fanns!

Likaså nämns t.ex. bystugor och Folkets Hus bara som hastigast som resurs för ett aktivt lokalt kulturliv. Byalag/hembygdsföreningar är också ofta själva aktiva kulturarrangörer. Må vara att det inte är en uppgift för landstinget/regionen att fördela medel till de här kategorierna, men utan dem skulle vi få ett betydligt magrare kulturliv; därmed utgör de förutsättningar som man borde ta hänsyn till i en kulturplan.

En annan diskussion som saknas är den om det demokratiska inflytandet över kulturen. När är det bra med demokratisk planering och påverkan, när är det mindre lämpligt? Vad betyder det t.ex. för medborgarnas inflytande om ansvaret för kulturplaneringen flyttas från landstinget till Region Dalarna eller läggs på de enskilda kommunerna? Svaren är naturligtvis i hög grad beroende av allmänpolitiska uppfattningar, som kulturplanen kanske inte ska ta ställning till, men bena i och diskutera frågan måste man kunna göra, som grund för vilka kulturyttringar man tar upp och vilka förslag man väljer att lägga.

Att kalla kulturen i Dalarna för "en enhet av mångfalder" känns bara som en tom fras, ägnad att skylla över alla konflikter som naturligtvis finns mellan olika delar av kulturlivet, mellan bevarande och förnyelse, mellan central, regional och lokal nivå liksom mellan kulturlivet och övriga samhällsprocesser. Funnes det inga sådana konflikter så behövdes knappast en plan; alltså behöver de tas fram och diskuteras.

Kanske skulle det också vara till nytta för planen att man spaltade upp vad man lägger in i "regional" – det är måhända inte så självklart som det kan tyckas. I vilken mån ska detta vara

- * en plan för den **regionala hanteringen** av en statlig/nationell kulturpolitik (vilket väl var ungefär vad som föranledde det statliga uppdraget att utforma en plan)?
- * en plan för hur man hanterar **den regionala kulturen**, dvs det som är (mer eller mindre) specifikt för regionen. Hur kan/vill vi bevara den, utveckla den, sprida den, exploatera den osv?
- * en plan för hur **regionens invånare** ska få sina kulturella behov tillgodosedda – som publik/konsumenter och som skapare/utövare?

Allt det här finns ju redan med, mer eller mindre, men diskussionen av mål och medel skulle nog vinna i tydlighet om man hade en sådan struktur i botten.

Vision

Vi instämmer i visionens fem punkter – men vi saknar en punkt om *vuxnas* möjligheter att utveckla och utöva sitt eget skapande (eller en annan formulering av andra och/eller tredje punkten). För många människor är det en avgörande kvalitet hos bostadsorten att man har möjlighet att själv vara aktiv utövare – lika självklart som det gäller alla möjliga former av idrott borde det gälla alla möjliga former av konstnärliga uttryck.

Det blir lätt så i kulturpolitiska sammanhang att amatörkultur främst ses som ett komplement till den professionella kulturen – med amatörteatrar, amatörorkestrar etc får man ett större utbud, mer som den kulturintresserade publiken kan ta till sig. Man får också en plantskola för ämnen till nya proffs. Och visst är det så. Men själva utövandet har ett stort egenvärde för oss som håller på, även om det aldrig når en publik

och kanske aldrig har haft den avsikten. Får vi inte spela teater eller sjunga i kör så flyttar vi! Vi är drygt 275 000 kulturskapare (eller åtminstone potentiella kulturskapare) som bor i det här länet – vad får vi för resurser, stöd, utbildning osv för att tycka det är värt att bo kvar här? Varför ska vi lägga av när vi fyllt 26?

Deltagandet och det kollektiva forandet av en verksamhet har också en stor samhällsbyggande betydelse (som Robert Putnam, Ellinor Ostrom och andra har studerat och beskrivit); det handlar om att få gränsöverskridande sociala kontakter, att bygga tillit till andra människor och få en bild av sitt eget ansvar, att öka sin kompetens när det gäller samarbete och förståelse för andras rättmätiga behov osv.

Mål

Avsnittet har blivit en blandning av mål och medel. Ett exempel: "Kulturutbudet ska vara kvalitativt, rikt och varierat" – visst, det är ett bra mål. "Stödja event och evenemang med hög kvalitet" – nja, stödjandet bör väl inte vara målet, det vore väl ännu bättre om evenemangen klarar sig av egen kraft. *Målet* är att vi ska ha gott om evenemang av hög kvalitet; om de inte uppstår av sig själva kan det behövas något *medel* som stöd.

Även här skulle nog planen vinna på att man var mer strikt i strukturen. Då blir det lättare att se om planen innehåller adekvata medel för att uppnå de uppställda målen. Tar man som här upp olika insatser som *mål* finns det risk att man sedan "bockar av" insatserna utan att man nått de mål som insatserna skulle vara till för.

I enlighet med diskussionen under "Vision" ovan tycker vi att målen för befolkningens möjligheter till eget skapande behöver utvecklas och förtydligas – kanske rent av med en egen rubrik på samma nivå som t.ex. "Kultur där vi bor". Några förslag till målformuleringar:

Det finns gott om [det behöver förstås preciseras vad "gott om" innebär] lämpliga och tillgängliga lokaler och andra tekniska resurser för gemensam kulturutövning;

Det finns ett naturligt samarbete mellan professionella och ideella kulturskapare, med många möjligheter till gränsöverskridanden åt båda håll;

Det finns ett fruktbart utbyte mellan ideella kulturskapare i olika delar av regionen, t.ex. genom gästspel, samlingsutställningar, turnéer;

Det finns möjligheter till förkovran och utveckling på hemmaplan för dem som söker eller har hittat en konstnärlig uttrycksform.

Ideell kultursektor

Under den rubriken står redan mycket bra. Vi skulle dock vilja att värdet och betydelsen av det egna skapandet utvecklades även här; avsnittet har nu en slagsida mot olika sorts extern "nytta". Framför allt tycker vi att slutsatserna är kläna. Vi vill lägga till t.ex. att de professionella institutionerna bör få som en del av sitt uppdrag att samverka med och stödja icke-professionell kulturutövning inom sitt område – så som Dalateatern redan har, men gärna mer utförligt formulerat. Där finns ju så mycket kompetens som är svår att bygga upp i en enskild förening – det kan gälla teknik, producentkunnande, turné-

planering, konstnärliga processer osv. Insatserna behöver inte vara stora, de kan ändå innebära ett lyft för mottagaren.

Kanske kan detta rent av vara ett sätt att profilera Dalarnas kulturplan gentemot Kulturrådet – Dalarna är länet som använder sina institutioner aktivt och medvetet för att bygga upp och stödja ett kulturliv där deltagandet/utövandet är centralt?

Ett annat förslag är att man ökar insatserna av pedagogiska länskonsulenter inom olika konstformer – att få utvecklas är lika viktigt som att få utöva!

Ett tredje förslag kan vara (fast det är kanske mer relevant på kommunnivå) att hjälpa mindre föreningar att minska administrationen, genom att underlätta skapandet av paraplyorganisationer och liknande.

Och naturligtvis återkommer vi till betydelsen av att det finns lokaler som är lämpliga, tillgängliga och ekonomiskt överkomliga. Många föreningar/verksamheter har behov av en lokal men har inte råd att betala full hyra för alla dagar när man inte använder lokalen. De har heller inte överblick nog för att hitta möjliga samarbeten med andra föreningar. Någon form av samhällelig stödstruktur skulle kunna bidra till ett effektivare utnyttjande.

Även om vi själva är en ganska traditionell ideell förening, vill vi gärna påminna om behovet av snabba ryck när det uppstår tillfällen att agera; många särskilt yngre får ofta lust att kommentera, protestera eller bara underhålla i anslutning till andra företeelser i samhället. Då är det viktigt att de inte måste "gå den långa vägen", bilda en förening, hitta revisorer, söka verksamhetsbidrag osv innan de kan göra det de har tänkt. En pott med "snabba cash" utan stora krav på motprestationer kan göra att grytan kokar bra.

Kanske håller festivalkulturen på att bli ett av regionens kännemärken – Bingsjöstämman, Musik vid Siljan, Falu FolkMusikFestival, barnteaterfestivalen, den etiska filmfestivalen, Classic Car Week, Dansbandsveckan, Vinterfest, Peace&Love etc, ja man kan väl faktiskt räkna in även Dalhalla – nästan inget av detta skulle ha uppstått eller överlevt utan den ideella sektorn. Vad lär vi oss av det?

Det gjordes för något årtionde sedan en inventering (av två lärare på Fornby folkhögskola) av den ideella sektorns ekonomiska betydelse, där man räknade om de ideella arbetsinsatserna till betald arbetstid för att få ett mått på dess samhällsekonomiska betydelse. Kanhända finns där underlag att hämta även för att beskriva just den ideella kultursektorn.

Dalarna vidareutvecklar och förnyar sin kulturella identitet utan att förlora sin själ

Ett välskrivet och bra avsnitt; man saknar kanske bara en öppning för vad alla länets invandrare (svenska och utländska) har att tillföra. Länet har ju under en lång följd av år haft ett positivt flyttnetto – mer *brain gain* än *brain drain*, alltså! Hur tar vi vara på det? Det är inte säkert att kulturblandningen sker spontant. Men att med alla olika bakgrunder dansa, musicera, agera tillsammans är ett fantastiskt snabbverkande sätt att komma närmare varandra. Att lära varandras hantverk, matlagning, odlingsmetoder, sagor etc. går kanske något långsammare men drar också åt rätt håll. Det kan vara en viktig faktor

bakom något så "tungt" som att Dalarna klarar sin arbetskraftsförsörjning de närmaste årtiondena! Förutom värdet av det kulturella berikandet i sig, förstås.

Tre saker som är viktiga för ett dynamiskt kulturliv i Dalarna

- * Kulturen ses i första hand som en del av invånarnas livskvalitet (för att inte säga den mänskliga existensen); om den också har påvisbar samhällsekonomisk effekt så är ju det bra, men sekundärt.
- * Människornas möjligheter att själva vara skapande och uttrycka sig konstnärligt erkänns som ett egenvärde – liksom förstås möjligheterna att tillgodogöra sig andras kulturyttringar.
- * Nya kulturella impulser – invandrade eller födda i en bofast hjärna – släpps in och tas tillvara. Att bevara det gamla (som aldrig skulle ha uppstått utan influenser utifrån) kan inte vara huvuduppgiften.

2012-04-30